

УДК 7.03:394.2(44)

Стрельчук Вікторія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри сценічного мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
maximile@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8516-5829

Іващенко Ірина Віталіївна,
доцент кафедри режисури та акторської майстерності,
декан факультету режисури та шоу-бізнесу
Київського національного університету
культури і мистецтв
fusia5@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1046-0735

СВЯТКОВА НАРОДНА КУЛЬТУРА ФРАНЦІЇ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Метою роботи є дослідження становлення і розвитку французької святкової народної культури в історичній ретроспективі, визначити її культурний і ціннісний компоненти. Методологія роботи ґрунтується на історичному та системно-структурному принципах дослідження. Мета і завдання публікації обумовили застосування таких методів дослідження, як аналіз та узагальнення, що надало можливість виявити і проаналізувати основні історичні етапи становлення та розвитку французької святкової народної культури. Системно-структурний метод дав змогу виявити культурні і ціннісні компоненти предмету дослідження. Наукова новизна полягає в дослідженні теоретичного розуміння історичної ретроспективи становлення французької святкової народної культури, виявлення і обґрунтування її культурних і ціннісних компонент. Висновки. Дослідження дало змогу констатувати, що всю історію революційних свят можна зрозуміти як яскраву ілюстрацію подібного осліплення: свято, яке бажає бути вільним і стихійним, обростає застережливістю і примусовістю; воно постійно розподіляє людей на касти, на обраних та презрених. Хоча напередодні прагнуло до злиття всіх воєдино; воно обертається пародією і завершується у пустоті. Маніакальна одержимість революційної епохи святами є історією глибинного розчарування. За таких умов свята можуть возвеличувати лише фальшиві похвали світу і сердечні єдності, і розуміння. А, значить, виконувати декоративні функції. Свята стають строкатим фасадом, фікцією, примарою, чие призначення – приховати гнітючу реальність. Вбивча іронія подій: саме таке визначення XVIII століття дало французьким народним святам.

Ключові слова: святкова народна культура, народний виступ, святкова церемонія, святковий ритуал, святкова поведінка, святкова кон'юнктура.

Стрельчук Вікторія Александровна, кандидат педагогических наук, профессор кафедры сценического искусства Киевского национального университета культуры и искусств; Иващенко Ирина Витальевна, доцент кафедры режиссуры и актерского мастерства, декан факультета режиссуры и шоу-бизнеса Киевского национального университета культуры и искусств

Праздничная народная культура Франции: историческая ретроспектива становления и развития

Целью работы является исследование становления и развития французской праздничной народной культуры в исторической ретроспективе, определение ее культурного и ценностного компонентов. *Методология работы* основывается на историческом и системно-структурном принципах исследования. Цель и задачи публикации обусловили применение таких методов исследования, как анализ и обобщение, что позволило выявить и проанализировать основные исторические этапы становления и развития французской праздничной народной культуры. Системно-структурный метод позволил выявить культурные и ценностные компоненты предмета исследования. *Научная новизна* заключается в исследовании теоретического понимания исторической ретроспективы становления французской праздничной народной культуры, выявление и обоснование ее культурных и ценностных компонентов. **Выводы.** Исследование позволило констатировать, что всю историю революционных праздников можно понять как яркую иллюстрацию подобного ослепления: праздник, который желает быть свободным и стихийным, обростаёт предостережением и принудительностью; он постоянно распределяет людей на касты, на избранных и презренных. Хотя накануне стремился к слиянию всех воедино; он оборачивается пародией и завершается в пустоте. Маниакальная одержимость революционной эпохи праздниками является историей глубинного разочарования. В таких условиях праздники могут восхвалять только фальшивые похвалы мира и сердечное единство, и понимание. А, значит, выполнять декоративные функции. Праздники становятся пестрыми фасадами, фикцией, призраком, чье назначение – скрыть гнетущую реальность. Убийственная ирония событий: именно такое определение XVIII век дал французским народным праздникам.

Ключевые слова: праздничная народная культура, народное выступление, праздничная церемония, праздничный ритуал, праздничное поведение, праздничная конъюнктура.

Strelchuk Victoria, Candidate of pedagogical sciences, Professor, Department of Stage Art of Kyiv National University of Culture and Arts; *Ivashchenko Irina*, Associate Professor, Department of Directing and Acting, Dean of the Faculty of Directing and Show Business Kyiv National University of Culture and Arts

Festive folk culture of France: historical retrospective of formation and development

The purpose of the article is to study the formation and development of the French festive folk culture in historical retrospect, to determine its cultural and value components. **The methodology** of work is based on the historical and system-structural principles of research. The purpose and objectives of the publication led to the use of such research methods: analysis and synthesis, which enabled to identify and analyze the main historical stages of the formation and development of the French festive folk culture. The system-structural method allowed to reveal the cultural and value components of the subject of research. **Scientific novelty** consists in the study of the theoretical understanding of the historical retrospective of the formation of the French festive folk culture, the discovery and justification of its cultural and value components. **Conclusions.** The study made it possible to state that the whole history of revolutionary holidays can be understood as a vivid illustration of such blindness: a holiday, which wishes to be free and spontaneous, becomes obnoxious with caution and coercion; it continually distributes people to the caste. On the chosen and despicable, although on the eve of the eager to merge altogether; it turns a parody and ends in a void. The maniacal obsession of the revolutionary epoch of holidays is a history of deep frustration. In such conditions, holidays can only exacerbate false praises of the world and heart unity and understanding. And so do decorative functions. Holidays become colorful facades, fictions, ghosts, whose purpose - to conceal the oppressive reality. Murdering irony of events: precisely this definition of the eighteenth century gave the French folk holidays.

Key words: festive folk culture, folk speech, festive ceremony, festive ritual, festive behavior, festive conjuncture.

Актуальність теми дослідження. Свята у Франції старого ладу були численні та різноманітні. Серед них можна виділити періодичні календарні свята, які у більшості мали релігійне значення. Їх заносили до католицького літургійного календаря, вони мали свої сезонні риси (свята весняного та літнього циклів).

У кожній комуні відзначали день святого покровителя, свято Діви Марії та інших святих; великі релігійні свята: Різдво, Великдень, свято усіх святих. Окрім цих існувала велика кількість святкувань та процесій, які були пов'язані з особливими випадками. Численні свідоцтва про свята були зібрані французькими етнографами та етнологами ХІХ століття.

Зміст проведення таких подій суворо регламентувався. Була складена особлива програма, в якій послідовно викладався розвиток святкової ходи, її атрибутика, обговорювався час та місце проведення церемонії, джерело фінансування. Організація урочистостей була спрямована на укріплення існуючої ієрархічної структури суспільства, підтримання інших офіційних цінностей.

Аналіз досліджень і публікацій продемонстрував, що про традиційні народні свята в офіційних документах постійно писали з приниженим відтінком, їх називали дикими, непристойними, сміхотворними. Підвищена обережність влади була пов'язана з незмінною присутністю у цих видовищах елементу заперечення або глузування над офіційними стичними та соціальними нормами, релігійними та іншими структурними настановами.

Сама кон'юнктура «блазенського» свята була об'єднана з явищами, які могли посягти безлад. На ці події, як правило, сходилося багато народу, причому стихійно також навідувалися люди із сусідніх селищ. Створювався натовп, поведінку якого важко було передбачити або контролювати.

У багатьох селищах та містах організовували ярмарки та базари, у тавернах продавали вино. Найчастіше ритуал свята передбачав озброєну процесію. Створювалась атмосфера для обміну новинами та чутками. Усе це підсилювало почуття спільності принижених у повсякденному житті людей та в той же час стимулювало афективні реакції. «Блазенські» свята супроводжувались бійками та нерідко переростали в обурення або заколот.

Кожна комуна відзначала свято відповідно до усталеної традиції. У видовищних звичаях найважливішою складовою народної культури було багато спільних елементів: галасливі, процесії, ігрища, пісні, танці, маски, переодягання у розкішне вбрання, збір пожертв, спільні трапези, смолоскипи, вогнища, опудала та святкові деревця [3].

Аналіз досліджень і публікацій. Святкову народну культуру Франції розглядають у сучасній літературі як вагому складову «акультурації» дрібного населення міст та селищ, яка була значним явищем в останні століття Старого ладу.

Спроба вивчення свята як комплексного соціально-культурного явища належить Д. Генкіну. Розгляд соціально-естетичної природи цього феномену присвячено історико-теоретичне дослідження І. Мазаєва. Методичний аспект свят, його сценарно-режисерське рішення висвітили у своїх роботах

В. Воскобойніков, Б. Галан, А. Конович, О. Марков, Б. Петров, М. Розовський, О. Рубб, Д.Тихомиров, І. Туманов, І. Шароєв та ін.

Мета роботи – дослідити історичну ретроспективу становлення і розвитку французької святкової народної культури, визначити її культурну і ціннісну компоненти. Мета передбачає виконання таких завдань статті:

– виявити історичні тенденції розвитку святкової народної культури Франції;

– дослідити теоретичні засади розуміння народного свята;

– охарактеризувати ціннісні компоненти французького народного свята.

Виклад основного матеріалу. Перші відомі «ордонанси» відносяться до 60-х років XVII століття. Спеціальна постанова Des Grandes Jours de Clermont» від 12 грудня 1665 року та постанова Паризького парламенту від 3 вересня 1667 року забороняли під загрозою великого штрафу усі «блазеньські» святкування та процесії [4].

Влада воювала не тільки зі святковими зборищами, але й народними звичаями та обрядами. У відомості генерального контролю збережена велика кількість офіційних постанов, які свідчать про наполегливі намагання влади регламентувати використання комунального дзвону. У другій половині XVII століття причиною для такої регламентації стала боротьба з традицією дзвонити у дзвони під час грози.

У провінціях наступ на святкову народну культуру виразно проявився у другій половині XVII століття, приблизно на початку 60-х років.

Спеціальна постанова 1762 року Тулузького парламенту підкреслила поновлення заборон, які торкалися шаріварі та інших «зборів». У спеціальному розділі цієї постанови була оголошена догана меру міста Сен-Гуден, який був на три місяці відсторонений від посади за те, що дозволив шаріварі. Останній вирок 1776 року констатував, що всі попередні постанови були виконані. Цей вирок забороняв мешканцям розігрувати трагедії та комедії та збиратися у громадських місцях під виглядом підготовки до вистав та для інших ігор [8, 36-38]. У другій половині XVIII століття був зроблений ще один великий акцент на необхідності забезпечення суспільного порядку. Заборонними видовищами влада намагалася зробити традиційне свято найбільш керованим, позбавити його фестивалістичних елементів, які вважала загрозою сталому порядку.

Слід зазначити, що процес акультурації не був лише стратегією пануючих класів, продуманим політичним планом, який вони здійснювали. Це був органічний компонент загальної соціально-економічної та культурної еволюції суспільства старого ладу. Велике значення, як наголосив Р. Мюшебле, мала також трансформація абсолютистської громади [6, 234].

У той же час представники просвіти намагалися запровадити у сільських приходах нові святкові церемонії. Однак, їхній раціональний дух відповідав скоріш «династичним» офіційним святам, у яких можливості народного стихійного амбівалентного, стороннього будь-якій завершеності початку найбільш обмежувались. Не зважаючи на регламентацію таких церемоній та злочинну недбалість влади, вони нерідко переростали у трагедію. Відомий приклад такої катастрофи – весільні свята у Парижі 30 червня 1770 року на

честь шлюбу дофіна та Марії Антуанетти, які стали символом кризи святкової культури Франції останніх десятиріч старого ладу [7, 56].

Важко сказати, в якій мірі намагання влади адміністративними методами позбавити народ традиційних звичаїв та святкових ритуалів були вдалими. І селяни, і жителі міста вперто чинили опір. У деяких містах відвертий протест змусив владу відновити скасовані звичаї. Так, в 1782-1783 роках в Анжу и Пуату танцювальні та торговельні збори, які були заборонені 1780 року, майже всюди були відтворені. Загалом є підстава думати, що процес акультурації низів був малоефективним [6, 111].

Напередодні революції культурні компоненти традиційного народного життя були також сильними, як і у XVII столітті. Добре відомий «спалах» святкової народної культури в роки французької революції. Крім того, кульмінація карнавальних свят у Франції припадає на 20-30 роки XIX століття.

Посилений натиск на народ загалом і святкове життя зокрема у другій половині XVIII століття створював нестерпну атмосферу, яку народ ніколи раніше не знав. При цьому очевидно, що мова йде про реформу примусу, яка торкалася найбільш інтимних сторін духовного життя людини. По суті, це був замах на образ життя всього народу.

Сьогодні відомо, що свято було не тільки необхідною компонентою у динаміці трудової діяльності та дозвілля. «Святкування, – писав М. Бахтін, – це важлива первинна форма людської культури. Її не можна вивести та пояснити з практичних умов та цілей суспільної праці або ще більш вульгарна форма – з біологічних потреб у святковому дозвіллі. Святкування завжди мало глибокий та суттєвий смисловий зміст» [8, 12]. Сучасні етнологи та історики, обґрунтовано вивчивши селянські свята, відзначили надзвичайну важливість самої святкової поведінки, яка приносила людям емоційне задоволення. Будь-яке святкування виконувало деяку психотерапевтичну роль, було катарсисом. Очищення проходило частково, протягом свята знаходили вихід примітивні інстинкти, знуцання, сексуальність, які у повсякденному житті придушувалися церквою та світською владою. Особливо виразно це виявлялося у процесі народних гулянь та свят, які перетворювалися у бунти.

Святкування ставало своєрідною формою народного виступу, яка передбачала відповідну, як правило, ритуалізовану поведінку і грала дуже важливу роль у житті суспільства. За великим рахунком, такого роду бунти змушували поважати неписані громадські правила, виступали в ролі суттєвого контролюючого поведінку індивіда-фактора і були одним із засобів скріпленої локальної солідарності. Іншими словами, це був важливий соціокультурний інструмент у справі формування вміння «жити разом» [1, 14-15].

У Франції найбільш розповсюдженим святкуванням такого типу були шаріварі. Насамперед це реакція комуні на нерівний шлюб. До шаріварі зверталися мешканці однієї ділянки (комуни, кварталу) для того, щоб покарати подружжя, яке не виконувало свої сімейні обов'язки. Не дуже часто, особливо у XVIII ст., шаріварі використовували як привід для того, щоб відверто показати на вулиці деякі вимоги, що назріли у суспільстві, щоб покарати порушників комунальних норм, навіть якщо ці порушення не були пов'язані зі шлюбними

стосунками. Не випадково шаріварі в той час входило як своєрідний ритуал у будь-які бунти.

Святкова кон'юнктура була одним з факторів, які стимулювали бунтівну поведінку. Значення цього фактору довго недооцінювали історики народних рухів. Найчастіше бунт починався у святковий день або відразу після нього. Мабуть, один із найбільш яскравих прикладів – повстання «озброєних масок» у Севеннах у лютому 1783 року. Воно сталося під час карнавалу. І хоча у поведінці бунтарів виразно проявилась обумовлена соціальна направленість, весь цей рух був пронизаний карнавальним світосприйняттям. А деякі сцени тритижневої вистави нагадують традиційне «блазенське» свято [6, 132]. Відомий селянський хлібний бунт в Арле 2-3 січня 1752 року також відбувався в умовах святкової кон'юнктури: 1 січня – Новий рік, а 2 січня була неділя.

Цього дня о 7 вечора близько 200 чоловік, озброєних палицями, під звуки барабанів пройшли вулицями міста, вимагаючи хліба. Оскільки базарні дні найчастіше переносилися на неділю, вихідні дні були важкими для поліції, жандармерії та інших представників порядку. Саме в ці дні на ярмарках та ринках спалахували бунти та хвилювання. Теж саме було і в роки революції.

Спорідненість бунту та свята виявлялися не тільки у визначенні їх особливостей, а і в специфіці часу, в якому люди переживали ці події. Ще більш вона виявлялася у формальних структуроутворюючих рисах. Численні компоненти святкової поведінки органічно увійшли у бунтарську поведінку. Їх можна назвати фольклорними елементами відкритого народного протесту.

Як і свято, бунт передбачав стан екзальтації, надзвичайного збудження людей, які брали в ньому участь. Своєрідним супутником такого збудження був гомін: галас натовпу, бій сполоху, гуркіт барабанів, музика та іноді танці. Також, як і під час свята, шумові ефекти бунту забезпечували розрив з монотонністю повсякденного існування, змінювали якість часу, сприяючи разом з цим збудженню учасників подій [6, 200-203].

Бунтівники несвідомо, а, можливо, і свідомо, використовували символіку архаїчної народної культури. Маскування виступало як карнавальне «руб'я суперечки», за допомогою якого бунтівники висловлювали своє ставлення до того, що відбувається. Та обставина, що супротивник був принижений жінками, приносило подвійне задоволення. У той час маскування було своєрідним ритуалом, який об'єднував усю комуну, особливо коли йдеться про сексуальну інверсію, оскільки саме з жіночим началом насамперед пов'язана багатодітність общини, захист її інтересів та цінностей.

Нарешті карнавальна етика – робити під маскою те, що заборонялось – є одним із засобів легітимації бунтівної поведінки. Бунт таким чином виступав як надзвичайна санкція народної традиції, як каральний засіб «юридичного фольклору».

Відомо, що середньовічна народна культура широко використовувала як символи образи тварин. 1750 року під час повстання у Парижі, яке було пов'язане зі зловживаннями поліції при проведенні заходів з очищення міста від жебраків та жебраків, 23 травня натовп до смерті забив каменяками та палицями жандарма Лабе, коли той спробував захопити 11-річну дитину.

Бригада жандармів розігнала бешкетників, які намагалися здійснити ритуал профанації трупу, але вони заспокоїлися ненадовго. Наступного дня о 10 вечора невеличкий натовп зібрався під вікнами коханки Лабе, у помешканні якої він проживав останнім часом. Сцена, що відбулася тут, нагадує «сміхотворну літургію». При світлі смолоскипів вбили kota, і над його трупом учасники вистави організували дещо схоже на урочисте богослужіння. Освятивши тварину водою зі стічної канави, вони довго співали псалми. Потім кинули kota у вогнище. Спалення супроводжувалося жартами, кепкуваннями та погрозами на адресу поліції. Мабуть, учасники цього дійства не тільки демонстрували зневагу до вбитого жандарма, відмовляючи йому у заупокійній, але й попереджали, що всі підлабузники поліції можуть закінчити як цей кіт.

Ритуальне вбивство котів у Франції бере початок з Нового часу і було звичайним явищем. В обрядах, що були присвячені культу Івана Хрестителя, день якого святкували 24 червня під час літнього сонцестояння. У більшості провінцій святковий натовп запалював вогнище. Танцював навколо або стрибав через нього. Крім того, у вогнище кидали різноманітні магичні предмети з надією уникнути катастроф та біди. Як такі предмети часто-густо використовували котів. Спалювання живих котів під час свята святого Іоанна в Парижі XVI століття було одним з найбільш популярних народних розваг. Звичайно, на цю виставу збиралося багато людей. Грав оркестр, запалювали велике вогнище під дерев'яною спорудою, на яку ставили кошик з живими котами. Галас і муки котів додавали натовпу задоволення. У Меці такі церемонії відбувалися до 1765 року [2, 99-98].

XVII століття було переломним у розвитку капіталізму. Селянські повстання, швидке зростання капіталістичного виробництва підірвали існуючий феодальний лад. За своїм державним устроєм у XVIII столітті Франція була абсолютною монархією, що спиралась на бюрократичну централізацію та постійне військо. Однак, між королівською владою, яка була повністю незалежна від правлячих класів, і між привілейованими класами існував своєрідний союз – за відмову духовенства та дворянства від політичних прав. Державна влада всіма силами і всіма засобами охороняла соціальні привілеї цих двох класів.

До деякого часу з королівським абсолютизмом мирилась промислова буржуазія, в інтересах якої влада також створювала багато чого, піклуючись про «національне багатство», тобто про розвиток промисловості і торгівлі. З іншого боку, феодальна влада все більше настроювала проти себе маси, ігноруючи їхні законні інтереси.

Нові ідеї проникають у свідомість людей, готується переворот не тільки в матеріальному, але й духовному житті, – заміна однієї соціальної формації іншою: феодалізму – капіталізмом. Саме в такий період відбувається Велика французька буржуазна революція як результат кризи феодальної системи, суперечностей між буржуазією, селянством, робітничим класом, міською біднотою і пануючими привілейованими станами – дворянством і духовенством. Одним з виявів активізації народних мас були всенародні урочистості, присвячені перемозі революції. Лідери революції побачили у святі

не тільки тимчасовий політико-пропагандистський інструмент, але також міцний елемент нового суспільного і культурного порядку, який вони намагались створити.

Революція тісно пов'язувала свої проекти, що стосувалися свят, з реформою, яку вона проводила, – з відреченням від старого та появою нового календаря. Новий революційний календар було введено 1793 року, що проіснував у суспільстві до 1806 року, поки Наполеон не встановив Григоріанський календар.

Перший рік за революційним календарем починався 22 вересня 1792 року – з моменту проголошення Республіки. Існував цикл з трьох років по 365 днів, та одного високосного року – 366 днів. Рік розподілявся на 12 місяців по 30 днів, до яких наприкінці року додавалась решта днів. Додаткові дні призначалися для свят: Свято добродітності, генія, праці, свободи тощо. Назви місяців були замінені, наприклад: 1-й місяць – вандем'єр – 22 вересня – 21 жовтня – місяць виноробства; 2-й місяць – брюмер – місяць темряви; 11-й місяць – термідор (20 липня – 19 серпня) – місяць спеки тощо. Замість тижнів існували декади – три декади складались у місяць, і святковим був останній день місяця кожної декади [7, 48].

Ідея народних свят виявилася у поглядах на мистецтво філософів-просвітників – Жан-Жака Руссо, Дені Дідро. Руссо розглядав свята як засіб об'єднання, що сприяє процвітанню держави.

Першими серед свят Великої французької буржуазної революції – свято Федерації, свято Великої французької буржуазної революції, засноване 14 липня 1790 року, перша річниця взяття Бастилії. Тематика свята – об'єднання французького народу, знищення старих суспільних і державних бар'єрів. У святі брали участь делегації з усієї країни, відбувалося воно на березі Сени, на Марсовому полі, де побудували Тріумфальну арку, понтонний міст та амфітеатр [3]. Посередині поля влаштували «Вівтар Вітчизни» з широкими сходами і античними барельєфами, що мали надписи «Нація», «Вітчизна», «Закон», «Конституція». З усіх департаментів Франції до площі Бастилії збирались люди – близько 60 тисяч чоловік – і розпочиналась урочиста процесія: попереду йшла гвардія, народні товариства з прапорами, далі – члени Національного конвенту, військові, які несли урну з прахом загиблих під час революції на вівтар, їхні рідні з вінками, колона дітей. Процесія зупинялась під тріумфальною аркою, де спалювали символи влади, випускали на волю птахів як символ свободи, звільнення від пригнічення. Потім єпископ освячував стяги всіх департаментів, і відбувався загальний молебень. Далі перед олтарем весь народ виголошував присягу на вірність революції та захисту справ конституції.

Це свято, за твердженням істориків, сприяло зближенню солдатів з революціонерами. Саме тоді Париж вперше відчув себе в єдиному святковому пориві, створеному революційним ентузіазмом представників 83 департаментів, що зібралися на Марсовому полі.

8 червня 1794 року було влаштовано свято на честь Верховної істоти. О п'ятій годині ранку всі жителі міста збирались у своїх округах і виходили колонами на площу Бастилії. Від кожного округу була своя делегація, яка

спостерігала за дійством з привілейованого місця – біля саду Тюільрі. У таку делегацію входили по 10 ветеранів, матерів, дівчат, юнаків, дітей.

У саду Тюільрі було збудовано амфітеатр із символічним зображенням «Атеїзму», що підтримували дві алегоричні фігури – «чвари» та «самолюбство». Коли статую «Атеїзму» спалювали на вогнищі, з попелу з'являлась статуя Мудрості. Далі всі співали гімн на честь Мудрості. Після свята в конвенті ухвалили закон, який визнавав існування Верховної істоти і безсмертя душі [8, 10-13].

У III періоді революції загострилась боротьба проти церкви та релігії. 1793 року було проголошено Конвентом культ Розуму, якому присвятили свято. Одна з жінок, одягнута у білу туніку і ковпак, зображала Свободу, а навколо неї танцювали дівчата у вінках з дубового листя із смолоскипами в руках. Усі присутні співали гімн на честь Розуму і пригощалися за рахунок держави. 1793 року з'явився «План національного виховання» із революційним календарем свят: 36 із них проводили в департаментах і 4 були загальнодержавними. 36 свят поділяли на три групи:

1. Природні свята, пов'язані з сільськогосподарськими роботами, днями рівнодення;

2. Суспільні свята – молоді, сім'ї, науки, материнства, поезії тощо.

3. Громадянські – свободи, прав людини, політичного союзу.

Чотири загальнодержавних свята: Свято Братерства людей – 1 січня; свято ВФБР – 14 липня; Свято проголошення республіки – 10 серпня.

Тематичне (декадне) свято – рішення про яке ухвалював Конвент (Верховної істоти, французького народу, свободи та рівності, республіки, правди, слави, дружби, відваги, ввічливості, шлюбної вірності, материнської ніжності, синовнього обов'язку, щастя тощо). Тематичні – проводили відповідно до Декрету про організацію свят – кожні 10 днів громадяни республіки повинні були вшановувати на масових зборах одну з названих цінностей. Під час декадних свят вшановували публічно тих громадян, які відзначилися своїми досягненнями, творіннями, суспільною активністю і водночас карали тих, хто зневажав святкові урочистості [2, 236].

Наукова новизна полягає в дослідженні теоретичного розуміння історичної ретроспективи становлення французької святкової народної культури, виявлення і обґрунтування її культурних і ціннісних компонент.

Висновки та перспективи подальших розробок. Всю історію революційних свят можна розуміти як яскраву ілюстрацію подібного осліплення: свято, яке бажає бути вільним і стихійним, обростає застережливістю і примусом; воно постійно розподіляє людей на касти, на обраних та презрених. Хоча напередодні прагнуло до злиття всіх воєдино; воно обертається пародією і завершується у пустоті. Маніакальна одержимість революційної епохи святами є історією глибинного розчарування. Хто в цьому винен? Звичайно, відповідальність покладається на реальний хід революції, куди утопічний проект, звісно, не міг вписатися, не зазнавши перекручень. Революція породжує нові, абсолютно неочікувані наслідки. Утопія надійна та міцна. Утопія геометрична і строга; революція потворно велична. І останнє,

ключове звинувачення: революція не просто не вміє рішуче порвати з первинним насиллям, яке проклало їй дорогу, – вона не дає йому можливості припинитися. За таких умов свята можуть возвеличувати лише фальшиві похвали світу і сердечній єдності і розумінню. А, значить, виконувати декоративні функції. Свята стають строкатим фасадом, фікцією, примарою, чие призначення – приховати гнітючу реальність. Вбивча іронія подій: саме таке визначення XVIII століття дало французьким народним святам.

Література

1. Генкин Д. М., Конович А. А. Массовые театрализованные праздники и представления. Москва: ВНМЦ, 1985. 87 с.
2. Державин К. Театр Французкой революции. 1789-1799. М.; Л.: Искусство, 1937. 312 с.
3. 14 июля. История национального и народного праздника Франции, день взятия Бастилии. URL: <http://www.france-guide.ru/information/actualite/015> (дата звернення: 04.04.2018).
4. Рюмин Е. Массовые празднества. М.; Л.: Госиздат, 1927. 100 с.
5. Хейзинга И. Осень средневековья. Исследования форм жизненного уклада и форм в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах. Москва: Наука, 1988. 540 с.
6. Цехновицер О. Празднества Революции. Л.: Огиз; Прибой, 1931. 208 с.
7. Чечетин А.И. История массовых народных празднеств и представлений. М., 1976. 117 с.
8. Шароев И.Г. Театр народных масс. Москва: ГИТИС, 1978. 195 с.

References

1. Genkin D.M. & Konovich, A.A. (1985). Mass theatrical holidays and performances. M.: VNMTS [in Russian].
2. Derzhavin, K. (1937). Theater of the French Revolution. 1789-1799. L.: Iskusstvo [in Russian].
3. The 14 th of July. The history of the national and national holiday of France, the day of the capture of the Bastille. Retrieved from <http://www.france-guide.ru/information/actualite/015> [in Russian].
4. Ryumin, E. (1927). Masovye festivities. M.; L.: Gosizdat [in Russian].
5. Hayzinga, I. (1988). Autumn of the Middle Ages. Studies of the forms of life and forms in the 14th and 15th centuries in France and the Netherlands. M.: Nauka [in Russian].
6. Tsekhnovitser, O. (1931). Festival of Revolution. L.: Ogiz; Priboj [in Russian].
7. Chechetin, A.I. (1976). The history of mass festivities and performances. M. [in Russian].
8. Sharoev, I.G. (1978). Theater of the masses. M.: GITIS [in Russian].